

Alexandru Prelipcean

**Dimensiunea patristică
în revista *Teologie și Viață***

Repere bibliografice și analize critice

DOXOLOGIA

Iași, 2026

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
----------------------	---

I. Itinerar patristic în cadrul revistei <i>Teologie și Viață</i>: istoric, prezentare, opinii critice	9
I.1. Prolegomene și delimitări ale studiului	9
I.2. Itinerar patristic la ceas aniversar	13
I.3. Concluzii finale și evaluări critice	35

II. Bibliografia patristică (traduceri și studii) în revista <i>Teologie și Viață</i> (1925-2024)	39
II.1. Indice diacronic al traducerilor și al studiilor patristice	39
II.2. Indice de autori patristici și postpatristici (în ordine alfabetică)	85
II.3. Indice al autorilor români de literatură patristică contemporană (traduceri și studii), publicați în revista <i>Teologie și Viață</i> , 1925-2024 (în ordine alfabetică)	132

III. Anexe: Tabele bibliografice	167
III.1. Materiale publicate (traduceri & studii)	167
III.2. Autori patristici și postpatristici/teme patristice (traduceri & studii)	171

Cuvânt înainte

Lucrarea de față, care a pornit la invitația pr. Gabriel-Alin Piștea de a contribui la volumul omagial al revistei *Teologie și Viață*, aflată acum la aniversarea de centenar, a fost o întâlnire deosebită cu bibliografia patristică din această revistă istorică. Acest demers științific, unul nu foarte ușor, a avut în perspectivă mai multe unghiuri de cercetare: pe de o parte, să identifice materialele bibliografice care au corelație directă cu domeniul Teologiei patristice, iar pe de altă parte, să prezinte în formă critică tendința publicării acestor materiale în decursul celor o sută de ani de la apariția revistei editate de *Mitropolia Moldovei și Bucovinei*.

Dincolo de a fi un ghid util teologilor, filologilor și celor preocupați de cercetarea patristică, volumul acesta sperăm că va completa șirul instrumentelor de lucru în domeniul patristic românesc. Le mulțumesc, desigur, tuturor celor implicați în publicarea sa: pr. Gabriel-Alin Piștea pentru invitație, personalului de la biblioteca mitropolitană „Dumitru Stăniloae” din Iași pentru amabilitatea arătată în legătură cu materialele bibliografice dificil de găsit, doamnei Cristina Muraru, precum și Editurii Doxologia, care s-a arătat disponibilă pentru a tipări acest proiect editorial.

Iași, 21 mai 2025

La sărbătoarea Sfinților Împărați Constantin și Elena

I. ITINERAR PATRISTIC ÎN CADRUL REVISTEI *TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ*: ISTORIC, PREZENTARE, OPINII CRITICE*

I.1. Prolegomene și delimitări ale studiului

„Literatura noastră teologică, atât cea originală, cât și cea a traducerilor, e destul de săracă. Atâtea încă ne lipsesc. De la tratatele speciale pentru studiul diverselor ramuri teologice până la măruntele scrieri de pietate pentru cultivarea credinței în popor – numai goluri de împlinit. Mai mult însă decât toate ne lipsesc în românește acele bogate scrieri ale Sf. Părinți, – izvorul și călăuza de totdeauna a oricărei adevărate culturi religioase-creștine. Tezaurul patristic din veacul de aur al Bisericii, ne aproape străin. Prea puțin și numai sporadic s-a lucrat în această direcție...” (Pr. C. Roșescu)¹.

Revista *Teologie și Viață* (cu toate denumirile ei inițiale²) a fost privită dintotdeauna ca un „organ

* Acest capitol *in extenso* are la baza sa studiul cu titlul „Preocupări patristice în cadrul revistei *Teologie și Viață*. Bibliografie, tendințe și evaluări critice la ceas aniversar” (în curs de apariție în numărul omagial din *Teologie și Viață* 2025).

¹ Pr. C. ROȘESCU, „Omiliile duhovnicești de Sf. Macarie Egipteanul. Traducere din grecește de Pr. Cicerone Iordăchescu. 242 pag. Tip. Eparhială Chișinău” (recenzie), în: *Mitropolia Moldovei*, VII (1931), 11, p. 320.

² Între 1925-1949 ea a pornit sub numele generic de *Mitropolia Moldovei* (revistă sau foaie bisericească a Arhiepiscopiei Iașilor sub

oficial al Mitropoliei, un curier al ei către clerul eparhiei, iar acum și o cronică a tuturor realizărilor de mai bine în eparhie”³. Ea este „revista mamă [...] pentru revistele care apar după război, în eparhia noastră (*a Iașilor*, n.n.)”⁴, care a avut scop central să devină o interfață a activității teologice, misionare, pastorale și culturale din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei⁵.

La ceas aniversar pentru revista *Teologie și Viață*, un număr tematic – dincolo de orice prezentare apoteotică – este benefic pentru cunoașterea mai profundă a studiilor

conducerea Sectorului Cultural al Consiliului Eparhial), urmând ca între anii 1950-1989 sub titlul *Mitropolia Moldovei și Sucevei* (revistă oficială a Arhiepiscopiei Iașilor, Episcopiei Romanului și Hușilor și Episcopiei Dunării de Jos). Pentru un singur an, și anume 1990, revista va purta numele *Mitropolia Moldovei și Bucovinei* (revistă a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor), iar din anul 1991 sub titlul cunoscut și astăzi. Vezi informații suplimentare la: Pr. B.[ogdan] R.[ACU], „Mitropolia Moldovei”, în: ***, *Enciclopedia Ortodoxiei românești*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010, p. 402; † DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „Cuvânt înainte”, în: *Teologie și Viață*, I (1991), 1-3, pp. 3-5; Virginia POPA, „O conștiință teologică și istorică întrupată în memoria cuvintelor”, în: *Teologie și Viață*, XVI (2006), 1-6, pp. 161-164. În plus, pentru a fluidiza citările din acest studiu și pentru a nu încărca excesiv aparatul critic, am optat pentru citarea anilor seriei noi din *Teologie și Viață*, fără a mai cita în paranteze rotunde și anul de la începutul apariției revistei.

³ Diac. V. Gh. VASILACHE, „Revistele din eparhia Moldovei”, în: *Mitropolia Moldovei*, XII (1936), 3, pp. 88-92 (aici p. 89).

⁴ Diac. V. Gh. VASILACHE, „Revistele din eparhia Moldovei”, p. 89.

⁵ Gh. BURCĂ, „Periodice religioase editate de Mitropolia Moldovei și Sucevei”, în: *Teologie și Viață*, II (1992), 11-12, pp. 155-164 (aici p. 162). Despre istoricul și formatul revistei, vezi pp. 161-164 din acest studiu al lui Gh. Burcă.

din diferite segmente ale Teologiei creștine. Desigur, un studiu care ia în considerație contribuțiile patristice ale teologilor români cuprinse în această revistă reclamă inserarea delimitărilor și aspectelor de natură metodologică. În primul rând, un index bibliografic al revistei a fost realizat de Bogdan Moșneagu și Laurențiu Ursu pentru perioada 1948-1989⁶, cu inserarea strictă a contribuțiilor științifice apărute în această perioadă și scurte idei cu privire la idea centrală a articolelor. Din păcate, segmentul patristic a fost neglijat total de autori, iar pentru identificarea materialelor patristice (traduceri sau studii) a trebuit să facem apel la indicele onomastic de la finalul lucrării⁷. În plus, orice încercare pertinentă de a sublinia tendințele și evaluările critice cu privire la secțiunile pe care autorii menționați mai sus le-au elaborat este inexistentă până astăzi.

⁶ Bogdan MOȘNEAGU, Laurențiu URSU, *Bibliografia revistei Mitropolia Moldovei și Sucevei (1948-1989)*, Ed. Junimea, Iași, 2009, 311 pp. Există, desigur, și bibliografii din aceeași revistă dedicate unor personalități (și cuprinse în numerele omagiale) sau ale unor subiecte comune. Vezi, spre exemplu: Constantin C. ANGHELESCU, „Bibliografia scrierilor Părintelui Paul Mihail”, în: *Teologie și Viață*, III (1993), 11-12, pp. 257-258; Sebastian BARBU-BUCUR, „Bibliografia tipăriturilor muzicale psaltice românești”, în: *Teologie și Viață*, IV (1994), 8-10, pp. 52-70; IDEM, „Bibliografia tipăriturilor muzicale psaltice românești. Secolul XX (continuare)”, în: *Teologie și Viață*, V (1995), 7-9, pp. 68-94; Bogdan MOȘNEAGU, „Bibliografia Patriarhului Iustin Moisesescu în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei» (1948-1989)”, în: *Teologie și Viață*, XVI (2006), 1-6, Număr omagial, pp. 196-201.

⁷ Bogdan MOȘNEAGU, Laurențiu URSU, *Bibliografia revistei Mitropolia Moldovei și Sucevei...*, pp. 287-310. Lucrarea suferă din acest segment un minus enorm, ținând cont de realitatea că numeroase studii care țin de Teologia patristică au fost încadrate în alte segmente, precum Teologie morală, practică, sistematică etc.

Din această perspectivă, realizarea unui index bibliografic pentru materialele de natură patristică devine *im-perioasă*. Noutatea acestui demers, deloc ușor, este dată de realitatea că noul index cuprinde toate materialele cu nuanțe patristice din cadrul revistei *Teologie și Viață* (continuatoarea revistei *Mitropolia Moldovei și Bucovinei* din 1991), așadar, având ca *terminus post quem* anul 1925, iar pe cel *ante quem* 2024⁸. Indexul bibliografic inserează atât studiile teologilor români și străini despre Părinții și Scriitorii Bisericești, cât și traduceri din corpusul operelor lor. Am adăugat, desigur, și problematica *imnografiei creștine*, „produs” al lumii bizantine, care nu poate fi exclus din cercetarea patristică, după cum nici textele liturgice atribuite unor Părinți ai Bisericii. Vom exclude însă din această prezentare secțiunea *recenziilor* (prezentări de carte) asupra monografiilor și traducerilor patristice (inter/)naționale⁹, precum și predicile la pomenirea unor Sfinți Părinți ai Bisericii.

⁸ La ora conturării prezentului studiu, pe site-ul oficial al revistei *Teologie și Viață* (<https://teologiesiviata.ro/>) era încărcat numărul 1-4/2024, Supliment (<https://teologiesiviata.ro/nr-1-4-ianuarie-aprilie-2024-supliment>; 2 febr. 2025). Prin amabilitatea pr. Gabriel-Alin Piștea, căruia îi mulțumim cordial, am primit în avans cuprinsul numărului 5-8/2024, fapt pentru care acest număr va fi punctul final în cuprinsul acestei bibliografii.

⁹ Tot în cadrul excluderii, pentru a ușura aparatul critic, am evitat inserarea tuturor titlaturilor academice, însă păstrând pe cele clericale pentru o distincție clară. În plus, orice element bibliografic al unui segment a fost prezentat în ordine diacronică.

I.2. Itinerar patristic la ceas aniversar

Începuturile cercetării patristice în cuprinsul revistei *Teologie și Viață* (cunoscută sub diferite titulaturi până în 1991) au fost anevoioase și de cele mai multe ori de natură „telegrafică”. Există numeroși ani (chiar consecutivi) când nu s-au publicat deloc traduceri sau studii patristice (spre exemplu: 1925, 1927-1931, 1934-1939, 1941, 1944-1953 etc.), de vreme ce conținutul revistei se axa fie pe informarea clerului cu privire la diferite aspecte canonice și pastorale, fie pe probleme de moralitate (multe studii axându-se pe problematica consumului de alcool din acea vreme).

Punctul de cotitură față de această tendință devenită aproape „clasică” în cadrul acestei reviste îl reprezintă anii '50, atunci când revista începe să prindă timid conturul unei publicații academice. Din această poziție și preocupările patristice (traduceri și studii) se intensifică, având o diversificare de Părinți și scriitori bisericești tratați. Desigur, acest *trend* tot mai „accelerat” al publicării de traduceri și studii patristice a devenit mult mai intens începând cu anul 1991, când revista se restructurează ca format, astăzi având chiar și un *Supliment* (2022-), în timp ce numărul „clasic” se axează pe studii doar în limbi de circulație internațională.

De-a lungul vremurilor au fost publicate opere ale numeroșilor Părinți și scriitori bisericești¹⁰, începând

¹⁰ Amintim aici și textele compilative, precum cele realizate de: *** , „Din învățăturile Sfinților trei Ierarhi”, trad. de Pr. Neculai